



**ANGUSŲ VEISLĖS GALVIJŲ
VEISIMO PROGRAMA
2024-2034 METAMS**

Lietuvos Angusų Asociacija

TURINYS

TURINYS	2
I. PRATARMĖ	3
II. ANGUSŲ VEISLĖS GALVIJŲ CHARAKTERISTIKA	4
III. GALVIJŲ IDENTIFIKAVIMO IR GYVULIŲ VEISLININKYSTĖS INFORMACINĖS SISTEMOS	6
IV. ANGUSŲ VEISLĖS GALVIJŲ KILMĖS KNYGA IR PRODUKTYVUMO KONTROLĖ	7
V. ANGUSŲ VEISLĖS GALVIJŲ VEISIMO PROGRAMOS TIKSLAI, KRITERIJAI IR VEISIMO METODAI	8
VI. VEISIMO PROGRAMOS KONTROLĖS MECHANIZMAS	9
VII. LAUKIAMŲ REZULTATŲ IR BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS	10
1 PRIEDAS. KILMĖS KNYGOS NUOSTATAI	11
2 PRIEDAS. PRODUKTYVUMO KONTROLĖS METODIKA	13
3 PRIEDAS. BULIŲ VERTINIMO PAGAL PALIKUONIS METODIKA	17
4 PRIEDAS. BULIUKŲ VERTINIMO PAGAL INDIVIDUALAUS AUGIMO SAVYBES METODIKA	18
5 PRIEDAS. VEISIMO PROGRAMOS KRITERIJAI IR RODIKLIAI	21

PRATARMĖ

1884 metais Beragių galvijų asociacija Škotijoje išleido pirmąją kilmės knygą „POLLED ABERDEEN OR ANGUS CATTLE“. Taip beragis juodos spalvos jautis Old Jock, 1884 metais laimėjęs Highland Society pirmos vietos prizą ir parduotas už šimtą ginėjų, buvo paskelbtas pirmuoju kilmingu Aberdeen Angus jaučiu ir pradėjo Aberdeen Angus veislės istoriją. Šiandien Aberdeen Angus – viena labiausiai paplitusių veislių pasaulyje ir yra puikiai žinoma visiems, ieškantiems kokybiškos jautienos.

Veislės įpatumai – beragiai, juodos ir/arba rudos spalvos mėsiniai galvijai. Pasižymi atsparumu klimatinėms sąlygoms ir nėra išrankūs pašarui. Lengvas veršiavimasis. Marmuringa mėsa.

Senose knygoje Angus galvijai aprašomi kaip nedideli, suaugusios karvės sveria apie 550kg, jaučiai – apie 850kg. Tačiau tobulėjant auginimo technologijoms ir kintant vartotojų poreikiams, šiandien nėra keista matyti atskiras Angus galvijų linijas, kurių vidutinė karvė sveria 750-800kg, o jaučių svoris viršija vieną toną. Dydžiu ypač pasižymi „amerikietiško stiliaus“ Aberdeen Angus, kurių veislinis jautis dažnai sveria 1200kg ir daugiau. Karvės gerai konvertuoja vidutinės kokybės pašarą į pieną, kad suteikia gerą augimo startą veršiukams. Be papildomo šėrimo grūdais ganyklose – atjunkomi 210 dienų jautukai sveria virš 300kg, o ganyklose papildomai patiekiant traiškėtų grūdų veršeliams – atjunkomų jautukų svoris gali siekti ir 350-380kg.

Lietuvoje Angus veislės galvijai sparčiai pradėjo populiarėti pastarąjį dešimtmetį, kai į žemės ūkį pasuko ūkininkai, nepasitenkinantys vidutiniškais rezultatais ir norintys išauginti išskirtinės kokybės jautieną. Prie aktyvių augintojų grupės prisijungus perdirbėjams, restoranų savininkams ir gurmaniškiems vartotojams susikūrė Lietuvos Angusų Asociacija. Šiandien mūsų tikslas – kad Angusų mėsa savo skoniu ir parametrais nenusileistų geriausiai importinei mėsei. Rytoj – kad pavadinimas Lithuanian Angus būtų žinomas ir vertinamas už Lietuvos ribų.

ANGUSŲ VEISLĖS GALVIJŲ CHARAKTERISTIKA

Nuoseklus veislininkystės darbas su veisle pradėtas XVIII a. pabaigoje. Išvedant veislę buvo vykdoma griežta atranka ir kryptinga paranka. Taip susiformavo stiprios konstitucijos, atsparių aplinkai, gerai prisitaikančių prie įvairių sąlygų, greitai bręstančių beragių mėšinių galvijų veislė. Šios veislės galvijai plačiai paplitę pasaulyje ir pagal skaitlingumą užima antrąją vietą po Herefordų. Šie galvijai pasižymi ilgaamžiškumu, tuo jie yra pranašesni už kitas veisles.



Angusai yra tvirtos konstitucijos, vidutinio kūno sudėjimo, švelnaus tvirto skeleto. Menčių srytis ir nugara platūs, raumeningi. Liemuo apvalus, ilgas, kojų raumenynas gilus ir platus, be dvigubo raumens požymių. Kaklas trumpas, galva lengva su smulkia kaulų struktūra. Angusai yra beragiai ir tą savybę perduoda palikuonims – jokios ragų užuominos neleistinos.

Galvijai negali būti traukiami į kilmės knygą, jei turi baltos odos virš pilvo linijos arba ant bambagyslės arba priekyje nuo bambagyslės (karvėms ir telyčioms), arba priekyje nuo varpos (buliams), arba ant kojos ar pėdos. Leistinos baltos dėmės karvėms nuo bambos iki tešmens ir buliams nuo už apyvarpės iki kapšelio imtinai.

Plaukai juodi arba rudi neilgi, žvilgantys. Tai greičiausiai bręstantys galvijai – telyčios kergiamos 14-16 mėn. amžiaus. Įmitusio prieauglio skerdienos išeiga 58-64 procentai. Veršeliai gimsta nestambūs, 35-45 kg. Karvės sveria 600-900 kg, buliai –1000-1500 kg. Visame pasaulyje šios veislės galvijai garsėja aukštos kokybės jautiena, kuri yra marmurinė, sultinga ir minkšta.

Atskirose šalyse Angusų selekcija vykdoma skirtingomis kryptimis, tačiau tikslas yra vienas: gauti stambesnius gyvulius, nepabloginus mėsos produkcijos ir kokybės. Stambiausi yra

Jungtinių Amerikos Valstijų ir Kanados Angusai. Angusų karvės lengvai veršiuojasi, lyginant su kitomis mėsinų galvijų veislėmis, kadangi jauniklių svoris, tik jiems gimus, yra nedidelis. Ši savybė pasireiškia ir kryžminant pieninių veislių karves su Angusais, todėl Angusai sėkmingai naudojami kergimui/sėklinimui su telyčiomis ir smulkiomis karvėmis.

1 lentelė. Pagrindiniai Angusų veislės galvijų rodikliai

	Moteriškos lyties	Vyriškos lyties
Gimusių svoris, kg	35-40	35-45
Suaugusių svoris, kg	600-900	1000-1500
Svoris nujunkant (7 mėn.), kg	250	300
365 d. svoris kg.	400	480

Angusų veislės gyvulių privalumai:

- nereiklūs pašarui;
- labai gerai prisitaiko įvairiose klimatinėse sąlygose;
- gerai pasisavina pašarus;
- lengvai veršiuojasi;
- beragiai;
- romūs;
- aukštos kokybės, gerų skoninių savybių, marmuringa mėsa.

GALVIJŲ IDENTIFIKAVIMO IR GYVULIŲ VEISLININKYSTĖS INFORMACINĖ SISTEMOS

Veisimo programoje dalyvaujantys mėsiniai galvijai registruojami ir identifikuojami vadovaujantis 2000 m. liepos 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1760/2000, nustatančiu galvijų identifikavimo bei registravimo sistemą, taip pat Ūkinių gyvūnų laikymo vietų registravimo ir jose laikomų ūkinių gyvūnų ženklavimo ir apskaitos tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. 3D-234 „Dėl Ūkinių gyvūnų laikymo vietų registravimo ir jose laikomų ūkinių gyvūnų ženklavimo ir apskaitos tvarkos aprašo patvirtinimo“. Mėsiniai galvijai ženklavami įprastiniu ausies įsagu ir registruojami ŽŪDC Ūkinių gyvūnų registravimo ir identifikavimo informacinės sistemos centrinėje duomenų bazėje (toliau- ŪGRIS CDB).

Mėsinių veislių galvijų produktyvumo tyrimų rezultatų rinkimui, registravimui, kaupimui, analizavimui, perdavimui ir naudojimui, naudojama ŪGRIS CDB, taip pat Angusų Augintojų asociacijos narių bandų papildomus duomenis kaupianti sistema GYVIS.LT.

ANGUSŲ VEISLĖS GALVIJŲ KILMĖS KNYGA IR PRODUKTYVUMO KONTROLĖ

Kilmės knygų duomenis bus kaupiami, sisteminami ir saugomi ŪGRIS CDB. Į Angusų veislės galvijų kilmės knygą savininkų prašymu bus įrašomi veisimo programoje dalyvaujantys Angusų veislės galvijai ir jų prieauglis kurių nustatyta tapatybė, suženklinti, registruoti ŪGRIS CDB ir vykdoma produktyvumo kontrolė.

Kilmės knygos nuostatai pateikti 1 priede.

Kilmės pažymėjimai formuojami Angusų Augintojų asociacijoje remiantis ŪGRIS CDB duomenimis, taip pat GYVIS.LT duomenimis bei papildomais duomenimis, tvarkomais Angusų Augintojų asociacijos.

Angusų veislės mėšinių galvijų produktyvumo kontrolė bus atliekama remiantis Tarptautinio gyvulių apskaitos komiteto (*angl. International Committee for Animal Recording; ICAR*) ir Tarptautinės bulių vertinimo tarnybos (*angl. International Bull Evaluation Service; INTERBULL*) patvirtintomis rekomendacijomis. Veisimo programoje dalyvaujančių mėšinių galvijų produktyvumo kontrolę vykdantys asmenys ir produktyvumo kontrolės metodika pateikiama 2 priede. Buliukų vertinimas pagal palikuonių penėjimosi savybes aprašytas 3 priede. Buliukų vertinimas pagal individualias savybes aprašytas 4 priede.

ANGUSŲ VEISLĖS GALVIJŲ VEISIMO PROGRAMOS TIKSLAI, KRITERIJAI IR VEISIMO METODAI

Angusų veislės galvijų veisimo programa bus įgyvendinama Lietuvos Respublikos teritorijoje, mėšinių galvijų augintojų bandose, kuriose veisiami Angusų veislės galvijai.

Veisimo programos tikslas yra gerinti Lietuvoje veisiamų Angusų veislės galvijų produktyvumą su jiems būdingais privalumais, atsižvelgiant į rinkos reikalavimus bei ekonominės svarbos kriterijus.

Veislinių fenotipinių – genetinių savybių įvertinimo rezultatai yra pagrindas atrankos, parankos, veislės tobulinimo sprendimams. Selekciniai fenotipiniai ir genotipiniai įvertinimai – turi atspindėti ir apibūdinti įgimtas, produktyvias, paveldimas savybes. Veisimo programos kriterijai ir rodikliai pateikti 2 priede.

Mėšinių veislių galvijų produktyvumo kontrolė yra esminė priemonė, kuri ir užtikrina nuoseklų Angus galvijų veislės veisimo programos vykdymą. Gyvūnų augimo gebėjimus paprastai įtakoja keletas veiksnių, tarp kurių svarbiausi yra:

- genetikos, įgyta iš tėvų;
- motinos pieningumo;
- šėrimo sąlygų iki atjunkymo ir nuo atjunkymo.

Kryptingas veislininkystės darbas padeda išryškinti selekcionuojamų gyvulių pranašumą prieš populiacijos vidurkį. Tik tinkamas paveldėjimas, kartų kaita, atranka, porų parinkimas įtakoja mėsinės galvijininkystės genetinio kokybiškumo gerėjimo ir didėjimo linkme.

Veisimo programoje dalyvaujančių ūkių Angus galvijų populiacija gerinama karves ir telyčias sėklinant aukštos pridėtinės vertės sperma įsigyjama iš vedančių pasaulio ūkių, taip pat parankos būdu grynuoju veisimu.

Veisiant grynuoju veisimu naudotini tik buliai įrašyti į kilmės knygos A skyrių.

VEISIMO PROGRAMOS KONTROLĖS MECHANIZMAS

Ūkių, dalyvaujančių veisimo programoje, bandų rodikliai pastoviai sekami ir lyginami su praėjusiais laikotarpiais pasiektais rezultatais bei to paties laikotarpio rezultatais tarp skirtingų veisimo programoje dalyvaujančių ūkių.

Veisimo programoje dalyvaujantiems ūkiams bus pateikiama informacija apie jų ūkio pasiekimus lyginant su kitais programoje dalyvaujančiais ūkiais, o atitinkamą sutikimą pasirašiusių ūkių produktyvumo informacija galės būti viešinama ir už Angusų Augintojų asociacijos ribų.

Veisimo programos vykdymo eigą prižiūrės, koordinuos ir kontrolę atliks Angusų Augintojų asociacijos administracijos Prezidentas ir valdyba, pagal poreikį pasiteikiant išorinius ekspertus.

Nustačius neatitiktis veisimo programai, įskaitant bet neapsiribojant neatitikimus konkrečius veisimo programoje dalyvaujančio ūkio pateikiamuose pamatiniuose duomenyse, kiekviena neatitiktis bus išnagrinėta, aptarta ir bus imamasi korekcinų veiksmų, kad atitinkama situacija nesusidarytų ateityje.

Iš kilmės knygos galvijai gali būti išbraukti paaiškėjus, kad jų kilmės duomenys yra klaidingi, suklastoti ar neatitinka nustatytų reikalavimų. Konkrečiam veisimo programoje dalyvaujančiam ūkiui kelis kartus pateikus klaidingus duomenis ir nevykdant asociacijos nurodymų dėl koreguojančių veiksmų, Angusų Augintojų asociacija turi teisę atsisakyti įrašyti į kilmės knygą tam ūkiui priklausančios bandos galvijus.

Visų į kilmės knygos A skyrių įrašomų galvijų kilmė tikrinama/patvirtinama DNR metodu, atitinkamai tą pažymint kilmės pažymėjime. Šios taisyklės galima nesilaikyti galvijams, gimusiems iki 2024.12.31.

LAUKIAMI REZULTATAI IR BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

Nuosekliai vykdant selekciją ir atsižvelgiant į šią veisimo programą iki 2034 metų pabaigos numatomi pasiekti žemiau išvardinti programoje dalyvaujančių bandų rodikliai:

- Atjunktų buliukų svoris – 350 kg;
- Penimų buliukų priesvoris – 1,6 kg per parą;
- Virš 60% rinkai tiekiamos jautienos atitinka Angus Prime ir Angus Choice kategoriją*.

* reikalavimai Angus jautienai aprašyti <http://aberdeen-angus.lt/sertifikuota-angus-jautiena/>

1 PRIEDAS. KILMĖS KNYGOS NUOSTATAI

Į kilmės knygą negali būti traukiami Angus galvijai, turintys baltos odos virš pilvo linijos, taip pat ant bambagyslės arba priekyje nuo bambagyslės (karvėms ir telyčioms), ir priekyje nuo varpos (buliams), ir ant kojos ar pėdos. Baltos dėmės leistinos karvėms nuo bambos iki tešmens ir buliams nuo/už apyvarpės iki kapšelio imtinai.

Kilmės knyga suskirstyta į Pagrindinį ir Papildomą skyrius. Pagrindinis skyrius atitinkamai skirstomas į A, B, C ir E ir F poskyrius. Pirmą kartą į kilmės knygos skyrius palikuonys įrašomi atsižvelgiant į tėvų kilmę ir jų įrašymą į tam tikrą kilmės knygos skyrių.

Iš kitų šalių įvežtas galvijas įrašomas į tą skyrių, kuris nurodytas galvijo kilmės pažymėjime arba, jei nenurodytas, – įrašomas į tą kilmės knygos poskyrį, kurio kriterijus jis atitinka pagal nuostatus.

Į pagrindinį kilmės knygos skyrių gali būti įtraukti tik galvijai, kurių trijų kartų genetika yra žinoma ir gali patvirtinti, kad šie galvijai yra kilę iš atitinkamose Angus kilmės knygoje registruotų galvijų (Pasaulio Angusų Sekretoriato *Code of Practice* reikalavimų 4.2 punktą).

Į Pagrindinį kilmės knygos skyrių negali būti įrašyti galvijai, agresyvūs žmogaus atžvilgiu.

Kilmės knygos Pagrindinio skyriaus A poskyris

Į kilmės knygos Pagrindinio skyriaus A poskyrį **Angus veislės buliai** įrašomi jei atitinka visas išvardintas sąlygas:

- tėvai buvo įrašyti į ne žemesnį nei B kilmės knygos Pagrindinio skyriaus poskyrį;
- žinoma ne mažiau kaip trijų kartų jų kilmė;
- atitiktis veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras sumoje įvertinti ne mažiau kaip 20 taškų ir kiekvienas atskirai nemažiau 6 taškų;
- ūkiuose, naudojančiuose koncentratų žindeniams veršeliams 210 d. ir 365 d. priesvoriai didesni nei 1,1 kg/d;
- ūkiuose, nenaudojančiuose koncentratų žindeniams veršeliams 210 d. ir 365 d. priesvoriai didesni nei: 1,05 kg/d

- veislinės vertės indeksas ne mažesnis kaip 105;
- kilmė patvirtinta DNR metodu (galvijams, gimusiems nuo 2025-01-01).

Į kilmės knygos Pagrindinio skyriaus A poskyrį **Angus veislės karvės** įrašomos jei atitinka visas išvardintas sąlygas:

- tėvai buvo įrašyti į ne žemesnį nei B kilmės knygos Pagrindinio skyriaus poskyrį;
- žinoma ne mažiau kaip trijų kartų jų kilmė;
- atitiktis veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras sumoje įvertinti ne mažiau kaip 19 taškų ir kiekvienas atskirai nemažiau 6 taškų;
- kilmė patvirtinta DNR metodu (galvijams, gimusiems nuo 2025-01-01).

Kilmės knygos Pagrindinio skyriaus B poskyris

Į kilmės knygos Pagrindinio skyriaus B poskyrį **Angus veislės galvijai** įrašomi jei atitinka visas išvardintas sąlygas:

- tėvai buvo įrašyti į ne žemesnį nei C kilmės knygos Pagrindinio skyriaus poskyrį;
- žinoma ne mažiau kaip trijų kartų jų kilmė;
- 210 d. ir 365 d. priesvoriai didesni nei 90% veislės vidurkio atitinkamais metais.

Kilmės knygos C skyrius

Į kilmės knygos C skyrių Angus galvijai įrašomi jei žinoma ne mažiau kaip trijų kartų jų kilmė, šie galvijai yra kilę iš atitinkamose Angus kilmės knygose registruotų galvijų ir neturi akivaizdžių trūkumų, dėl kurių negalėtų būti įrašyti į kilmės knygos Pagrindinį skyrių.

Kilmės knygos Pagrindinis skyrius E poskyris

Į kilmės knygos Pagrindinio skyriaus E poskyrį įrašomi jaunesni nei dviejų metų galvijai, kurių tėvas (bulius) įrašytas į kilmės knygos Pagrindinio skyriaus A poskyrį, o motina (karvė žindenė) įrašyta į kilmės knygos Pagrindinio skyriaus A arba B poskyrį, bei kuriems yra atlikti privalomi svėrimai pagal jų amžių. Buliukai iki sukankant 2 metų amžiui ir karvės neveliau kaip 6 mėnesiai po pirmo veršiavimosi iš E poskyrio turi būti perkelti į A, B arba C poskyrius, arba turi būti išbraukti iš Pagrindinio kilmės knygos skyriaus.

Kilmės knygos Pagrindinis skyrius F poskyris

Į kilmės knygos Pagrindinio skyriaus F poskyrį įrašomi jaunesni nei dviejų metų galvijai, kurių tėvai įrašyti į kilmės knygos Pagrindinio skyriaus A, B ir/arba C poskyrius. Buliukai iki sukankant 2 metų amžiui ir karvės neveliau kaip 6 mėnesiai po pirmo veršiovimosi iš F poskyrio turi būti perkelti į A, B, C arba E poskyrius, arba turi būti išbraukti iš Pagrindinio kilmės knygos skyriaus.

2 PRIEDAS. PRODUKTYVUMO KONTROLĖS METODIKA

Veisimo programoje dalyvaujančių mėšinių galvijų produktyvumo kontrolės duomenys bus renkami veisimo ir penėjimo ūkiuose taip pat kontrolinio auginimo stotyse. Mėšinių galvijų produktyvumo kontrolė ūkiuose bus vykdoma B (duomenis suveda augintojas) ir C (duomenys suvedami naudojant mišrią augintojų ir specialistų apskaitos sistemą) metodais, o kontrolinio auginimo stotyse A (duomenis suveda specialistas) ir C metodais. Produktyvumo kontrolę atliekant C metodu turi dalyvauti Angusų Augintojų asociacijos darbuotojas ar paskirtas atstovas. Produktyvumo kontrolės metodai (A, B, C) apibrėžti remiantis Tarptautinio gyvulių apskaitos komiteto (*angl. International Committee for Animal Recording; ICAR*).

Pagrindiniai produktyvumo duomenys kaupiami kiekvienam galvijui, o apibendrinami kiekvienos karvės ir kiekvieno buliaus palikuonims. Vertinami gimimo parametrai, augimo greitis, eksterjero parametrai, charakteris. Taip pat renkama nupenėtų galvijų skerdienos informacija: skerdienos išėiga, kategorija, pH, mėsos kokybinės savybės.

Gimus veršeliui jį suženklinti ir užregistruoti į GYVIS MGVP rekomenduojama tą pačią dieną, tačiau būtina ne vėliau kaip per 7 dienas. Registruojant veršelio gimimą įvedamas veršelio svoris, spalva ir veršiovimosi lengvumo vertinimas. Nesant galimybės pasverti – naudojamas matavimo juostele būdas, atitinkamai pažymint galvijo kortelėje. Nesant galimybės pasverti ir pamatuoti – veršelio svoris nevedamas ir vertinimui naudojamas atitinkamos veislės priauglio vidutinis gimusio veršelio svoris, patvirtintas Angusų Augintojų asociacijos.

Lentelė 2.1 Produktyvumo kontrolei renkami duomenys.

Rūšis	Renkami duomenys		
visi veršeliai ir penimi galvijai	Kilmė	Privaloma	Buliaus ir karvės žindenės ID, sėklinimo data (jei sėklinta) Veršiovimosi lengvumas*,
		Rekom.	Rujos numeris** (jei kergta) Veršiovimosi intervalas (laikant bulių bandoje pastoviai)
	Gimimas	Privaloma	Data, identifikacinis numeris, lytis, svoris, spalva
	120 (keturi mėnesiai)	Rekom.	Data, svoris (amžius 80-150d.)
	210 (atjunkymas)	Privaloma	Data, svoris (amžius 150-300d)
	Romumas	Rekom.	Charakterio vertinimas atjunkymo metu***

	365 (metinis svoris)	Privaloma	Data, svoris (amžius 300-400d, rekomenduojama arčiau 350-400)
	500 (suaugęs galvijais)	Rekom.	Svėrimo data, svoris (amžius 450-600d arba skerdimo metu)
	Penėjimo pradžia	Rekom.	Data, svoris
	Kontrolinis auginimas	Rekom.	Data ir svoris kontrolės pradžioje ir pabaigoje, tarpiniai svėrimai
	Skerdimas	Privaloma	Data, gyvas svoris, skerdienos svoris, skerdienos kategorija (SEUROP)
		Rekom.	pH, marmuringumas, mėsos spalva, riebalų spalva
Mirtis/šalinimas	Rekom.	Data, priežastis	
Karvės žindėnės	Kergimo duomenys	Rekom.	Sėklinimo data, buliaus statymo data
	Veršelių prieaugis	Rekom.	Kaupiama veršelių kortelėse
	Veršiavimosi duomenys		Kaupiami veršelio kortelėje (veršiavimosi lengvumas, rujos numeris, veršiavimosi intervalas, veršelio svoris)
	Po pirmo veršiavimosi	Privaloma	Data, svoris, tipas, eksterjeras, raumeningumas, stambumas (rekomenduojama - 6-7 mėn po veršiavimosi, atjunkymo metu)
	Brandžios karvės (po trečio veršiavimosi)	Privaloma	Data, svoris, tipas, eksterjeras, raumeningumas, stambumas (rekomenduojama - 6-7 mėn po veršiavimosi, atjunkymo metu)
	Kojų vertinimas	Rekom.	Čiurnų kampas, nagos, užpakalinių kojų kampas. Užpakalinių kojų linkis Vertinama pagal Amerikos Angusų Asociacijos rekomendacijas
	Romumas	Rekom.	Charakterio vertinimas***
	Mirtis/šalinimas		Data, priežastis
Veisliniai buliai	Kergimo duomenys	Rekom.	Sėklinimo data, buliaus statymo data
	Veršelių prieaugis	Rekom.	Kaupiama veršelių kortelėse
	Veisinio buliaus vertinimas	Privaloma	Data, svoris, tipas, eksterjeras, raumeningumas (amžius 14-24 mėn)
		Rekom.	Data, svoris, ūgis, ilgis, kiaušinių apimtis
	Suaugusio buliaus svoris (48 mėn)	Rekom.	Data, svoris (amžius 42-54 mėn)
	Kojų vertinimas	Rekom.	Čiurnų kampas, nagos, užpakalinių kojų kampas. Užpakalinių kojų linkis Vertinama pagal Amerikos Angusų Asociacijos rekomendacijas
	Romumas	Rekom.	Charakterio vertinimas***
	Mirtis/šalinimas		Data, priežastis

* Veršiavimosi lengvumas vertinamas sekančiai: 1 – Lengvas (be pagalbos); 2 – Normalus (su nedidele pagalba); 3 – Sunkus (sunkus traukimas, padedant dviem ar daugiau žmonių arba su mechanizmu pagalba); 4 – Cezario pjūvis; 5 – Vaisiaus išėmimas gabalais.

** Rujos numeris (RNR). Nurodo per kurią rują nuo buliaus pastatymo karvė pastojo. Pastojimo diena skaičiuojama: (gimdymo data - buliaus pastatymo data) - 287 dienos. RNR=1 jei rezultatas 1-21; RNR=2 jei rezultatas 22-42; RNR=3 jei rezultatas 43-63 ir t.t.

*** Charakterio vertinimas: 1 – ramus galvijais, 2 – jautresnis, bet ramus, 3 – neatakuoja žmogaus, tačiau perdėtai jautriai reaguoja, 4 – nervuojasi, tačiau neatakuoja, 5 – atakuoja žmogų. Vertinama atjunkymo metu ir patvirtinamas/koreguojamas brandaus galvijo vertinimas.

Kontroliniai svėrimai

Kontroliniai svėrimai atliekami 120, 210, 365 ir 500 dienų amžiaus veršeliams plus minus 45 dienos amžiaus. Atlikus svėrimą, svėrimą atlikęs asmuo duomenis ne vėliau kaip per 5 darbo dienas, suveda į GYVIS MGVP. Duomenų palyginimui naudojamas koreguotas svoris, atitinkantis 120, 210, 365 ir 500 dienų amžių; koreguotas svoris skaičiuojamas pagal formulę:

$$KS = ((SS - GS) / AS) * KA + GS$$

Čia:

KS – koreguotas svoris (120, 210, 365 arba 500)

GS – gimimo svoris;

SS – svoris svėrimo dieną;

AS – amžius svėrimo dieną (svėrimo data minus gimimo data)

KA – kontrolinis amžius (120, 210, 365 arba 500)

Kontrolinius svėrimus atlieka veisėjas, o Angusų Augintojų asociacijos nustatyta tvarka papildomai arba kartu su veisėju atliekami kontroliniai svėrimai.

Eksterjero vertinimas

Eksterjeras vertinamas į kilmės knygos A ir B skyrius įrašomiems galvijams. Buliukai vertinami ne jaunesni kaip 14 mėnesių amžiaus ir ne vyresni kaip 24 mėnesių amžiaus (rekomenduotinas vertinimo amžius 16-18 mėnesių). Karvės vertinamos po pirmojo ir trečiojo apsiveršavimo (rekomenduojama atjunkymo metu, praėjus 6-7 mėnesiams po veršavimosi). Nesant galimybės atlikti įvertinimą po pirmojo apsiveršavimo, įvertinimas atliekamas po antrojo apsiveršavimo. Galutinis vertinimas atliekamas ne vėliau nei po 4 apsiveršavimo.

Buliukų ir karvių eksterjeras nustatomas 1–9 taškų sistema, įvertinant tipingumą veislei, raumeningumą ir eksterjerą. Atitikimas veislės tipui, raumeningumas ir eksterjeras vertinamas 1–9 taškais:

1 – labai blogas;

2 – blogas;

3 – nepatenkinamas;

4 – pusėtinas;

5 – vidutinis;

6 – patenkinamas;

7 – geras;

8 – labai geras;

9 – puikus.

Karvėms papildomai atliekamas stambumo vertinimas: ST – stambi; V – vidutinio stambumo; SM – smulki.

Vertinimą atlikęs ekspertas užpildo vertinimo lapus, o vertinimo duomenis neveliau kaip per 5 darbo dienas suveda į GYVIS MGVP. Vertinimo lapų kopijos iš karto po vertinimo siunčiamos elektroniniu paštu info@aberdeen-angus.lt.

Lietuvos Angusų asociacija atsitiktine tvarka įvertintus galvijus gali pervertinti.

Veislinės vertės nustatymas ir indeksai

Buliukų veislinės vertės indeksas šiuo metu apskaičiuojamas pagal formulę:

$$I = (\pm P \times K) \pm R \pm T \pm E + 100;$$

Čia:

I – buliuko kompleksinis veislinės vertės indeksas;

P – skirtumas tarp vidutinio paros priesvorio nuo gimimo (svoris gimus) iki vertinimo dienos (Svoris eksterjero vertinimo metu) ir bazinio veislės priesvorio. 2024-2025 metams bazinis priesvoris nustatomas 1,10 kg per dieną, vėlesniais metais imamas praėjusių metų buliukų vidutinis paros priesvoris (atmetus pirmaveršių karvių palikuonių priesvorius);

K – koeficientas 0,049

R – raumeningumas balais, kuris nustatomas taip:

Vertinimo taškai	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Įvertinimas balais	-35,1	-28,1	-21,0	-14,0	-7,0	0,0	+7,0	+14,0	+21,0

T – tipingumas veislei balais, kuris nustatomas taip:

Vertinimo taškai	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Įvertinimas balais	-4,1	-3,3	-2,5	-1,6	-0,8	0,0	+0,8	+1,6	+2,5

E – eksterjeras balais, kuris nustatomas taip:

Vertinimo taškai	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Įvertinimas balais	-17,1	-11,6	-10,2	-6,8	-3,4	0,0	+3,4	+6,8	+10,2

Genomo tyrimas

Genomo tyrimas atliekamas Angus Genetic Inc[®]. Veisimo programos dalyviams rekomenduojama pirmais metais genomo tyrimą atlikti visai bandai, o kiekvienais vėlesniais metais – visiems gimusiems veršeliams, tuo pačiu atliekant ir tėvystės patvirtinimą. Plačiau informacija apie atliekamus genomo tyrimus pateikiama <http://aberdeen-angus.lt/angus-genomo-tyrimai/>.

3 PRIEDAS BULIŲ VERTINIMO PAGAL PALIKUONIS METODIKA

Buliaus įvertinimui pagal palikuonių penėjimosi ir mėsines savybes kaupiami buliaus palikuonių kontrolinio auginimo duomenys (buliukams), kaip tai aprašyta 4 priede, ir 210, 365 bei 500 dienų svorius (telyčioms). Buliai gali būti vertinami sukaupus nemažiau kaip 30 palikuonių duomenis.

Pirmaveršių karvių buliukų augimo duomenys buliaus įvertinimui pagal palikuonių penėjimosi ir mėsines savybes nevertinami.

Pagal surinktus duomenis buliai vertinami lyginant skirtingų bulių, naudotų kergimui, palikuonių parametrus.

4 PRIEDAS. BULIUKŲ VERTINIMO PAGAL INDIVIDUALAUS AUGIMO SAVYBES METODIKA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Mėsinių veislių buliukų vertinimo pagal individualaus vertinimo augimo savybes (toliau - kontrolės) metodika nustato kontroliuojamų buliukų atrinkimo vertinimui tvarką, produktyvumo kontrolės reikalavimus bei mėsinių veislių bulių, naudojamų kergimui, veislinės vertės nustatymą pagal buliukų individualias augimo savybes.
2. Buliukų vertinimas atliekamas auginimo stotyje.
3. Buliukų vertinimo pagal individualias augimo savybes paskirtis – patikrinti rekomenduotų veislinių buliukų produktyvumą standartinėmis sąlygomis.
4. Kontrolinio auginimo paslaugą atliekantis subjektas turi atitikti reikalavimus nurodytus Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro Įsakyme 282 2000-10-03 Dėl Licencijų gyvulių sėklinimo centrų, kergimo punktų bei embrionų ir kiaušialąsčių persodinimo įmonių veiklai išdavimo tvarkos, Reikalavimų gyvulių sėklinimo centrams, kergimo punktams bei embrionų ir kiaušialąsčių persodinimo įmonėms, jų personalui ir įrangai, Licencijų gyvulių sėklintojams išdavimo ir sėklintojų bei embrionų persodinimo kursų organizavimo tvarkos.
5. Auginimo stotyje turi būti užtikrinta veterinarinė profilaktinė priežiūra.

II. BULIUKŲ ATRINKIMAS KONTROLINIAM PENĖJIMUI

6. Buliukų individualaus produktyvumo įvertinimui buliukai atrenkami grynaveisliai mėsinių veislių atjunkyti buliukai (7-11 mėn. amžiaus), įtraukti į kilmės knygos pagrindinį skyrių.
7. Buliukai, neatrenkami vertinimui pagal individualias augimo savybes, gali būti kontroliuojami su tikslu nustatyti buliaus reproduktoriaus vertę pagal palikuonis; tokiu atveju kontroliuojamiems buliukams taikomos tos pačios sąlygos kaip buliukams, vertinamiems pagal individualias augimo savybes.

III. BULIUKŲ KONTROLĖS LAIKOTARPIAI IR LAIKYMO SĄLYGOS

8. Kontrolės laikotarpiai:

8.1. Adaptacijos laikotarpis, iki produktyvumo kontrolės laikotarpio, skirtas pripratinti gyvūnus prie auginimo stoties sąlygų, šiuo laikotarpiu galvijai šeriami tuo pačiu racionu, koku bus šeriami viso kontrolinio auginimo laikotarpiu. Rekomenduojama adaptacijos laikotarpio trukmė - 30 dienų iki produktyvumo kontrolės laikotarpio pradžios.

8.2. Produktyvumo kontrolės laikotarpis trunka 120 dienų.

9. Buliukai laikomi ir šeriami palaidi grupėmis garduose. Vienam gyvuliui turi tekti ne mažiau kaip 5 m² ploto.

IV. BULIUKŲ ŠĖRIMAS

10. Visi buliukai privalo turėti laisvą priėjimą prie pašarų ir šviežio vandens.
11. Visais individualios produktyvumo kontrolės laikotarpiais šeriama stambiaisiais pašarais ir koncentruotu mišiniu, atsižvelgiant į buliukų auginimo maisto medžiagų poreikį.
12. Produktyvumo tikrinimo laikotarpiu auginimo stotis fiksuoja stambiųjų pašarų ir kitų maisto medžiagų suvartojimą.

V. PRODUKTYVUMO KONTROLĖ

13. Produktyvumo kontrolė atliekama buliukus sveriant ir matuojant kūno apimtį.
14. Kūno svoris apskaičiuojamas 1 kg tikslumu. Buliukai sveriami:
 - atvežus į auginimo stotį – atvežimo dieną;
 - produktyvumo kontrolės laikotarpio pradžioje – atliekant du svėrimus paeiliui 23–25 val. intervalu.
 - reguliariai nuo kontrolės laikotarpio pradžios kas 30 dienų;
 - produktyvumo kontrolės laikotarpio pabaigoje atliekant du svėrimus paeiliui 23–25 val. intervalu.
15. Produktyvumo kontrolės laikotarpio pradžioje ir laikotarpio pabaigoje pirmąjį (paruošiamąjį) svėrimą atlieka auginimo stoties personalas, o atliekant antrąjį (kontrolinį) svėrimą visuomet dalyvauja asociacijos atstovas arba asociacijos įgaliotas ekspertas. Jei nustatomas didesnis nei 10 kg skirtumas tarp pirmo ir antro svėrimo – atliekamas patikrinamasis svėrimas, ir šis svoris yra galutinis.
16. Sveriami praėjus ne mažiau kaip 3 val. po šėrimo.
17. Kontrolės laikotarpiu yra atliekami šie buliukų kūno matavimai:
 - produktyvumo kontrolės laikotarpio pradžioje – buliukų ūgis klubų aukštyje (cm)

- 365 dienų amžiaus (+/- 15 dienų) – buliukų ūgis klubų aukštyje (cm)
 - produktyvumo kontrolės laikotarpio pabaigoje – buliukų ūgis klubų aukštyje ir kūno ilgis (cm)
18. Paskutinę buliukams produktyvumo kontrolės laikotarpio savaitę eksterjero vertintojas įvertina buliukų eksterjerą ir atranka buliukus, potencialiai tinkančius veislei. Galutinis eksterjero vertinimas neatliekamas.
19. Buliuko produktyvumo kontrolės duomenis renka ir į Mėsinių galvijų kilmės knygos informacinę sistemą suveda asociacijos įgaliotas ekspertas. Duomenys suvedami ne vėliau nei 3 dienos po svėrimo. Svėrimo duomenų juodraščiai nedelsiant (tą pačią dieną) po svėrimo siunčiami el. paštu info@angus.lt.
20. Produktyvumo kontrolę vertina asociacija. Buliuko gebėjimo augti, jo kūno matmenų ir tipo klasifikacijos vertinimas atliekamas matematiniais-statistiniais metodais, o rezultatai naudojami atrankoje.

VI. BULIUKŲ ATRANKA PO KONTROLĖS LAIKOTARPIO

21. Buliukų atrankos kriterijus nustato patvirtinta veisėjų asociacija, remdamasi veisimo programomis. Atrankos kriterijai:
- eksterjeras (buliukai turi atitikti veislės standarto reikalavimus);
 - 120, 210, 365, 500 dienų amžiaus svoris;
 - augimo greitis kontrolinėje stotyje;
 - charakterio savybės (romumas);
 - kiti parametrai, kaupiami veisėjų.
22. Buliaus vertinimo pagal individualaus augimo savybes duomenys gali būti pateikiami kartu su kilmės pažymėjimu arba atspindimi kilmės pažymėjime.

VII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

23. Buliuko savininkas turi teisę gauti informaciją apie visus duomenis gautus KAS.
24. KAS turi teisę viešai skelbti visų kontroliuojamų buliukų augimo rezultatus.

5. PRIEDAS. VEISIMO PROGRAMOS KRITERIJAI IR RODIKLIAI

Veisimo programos kriterijai:

- atrankos ir parankos būdu formuoti stambaus tipo gyvulius;
- formuoti gyvulius, kurie turėtų ilgą, pakankamai gilų liemenį, gerai išvystytus nugaros, juosmens, strėnų ir šlaunų raumenis, neturėtų eksterjero trūkumų;
- didinti karvių pieningumą ir reprodukcinės savybes;
- didinti skerdenos išeią ir gerinti jos kokybę, įskaitant marmuringumo parametą;
- atsižvelgiant į produktyvumo kontrolės, eksterjero vertinimus ir skerdenų vertinimo pagal SEUROP sistemos duomenis pirmenybę teikti gyvuliams, kurių rezultatai aukštesni už vidurkį.
- didinti gyvūnų ilgaamžiškumą;
- išlaikyti gerą pašarų išnaudojimą;
- veisti romius ir paklusnius galvijus.

Veisimo programos kriterijų rodikliai kuriuos siekiama pasiekti:

- Svoris 210d. telyčių 250 kg, buliukų 350 kg;
- Svoris 365d. telyčių 425 kg, buliukų 560 kg;
- Paros priesvoris penėjimo metu 1,6 kg/d;
- Virš 60% jautienos papuola į Prime ir Choice kategoriją;
- Karvių amžius pirmojo veršiovimosi metų – 24 mėnesiai;
- Gyvų gimusių veršelių procentas bandoje, skaičiuojant nuo kergimui tinkamų karvių ir telyčių, – ne mažiau kaip 95%;
- Išgyvenamumas iki atjunkymo, skaičiuojant nuo gyvų gimusių veršelių, - ne mažiau 95%.

6. PRIEDAS. ANGUS VEISLYNO STATUSAS

ANGUS Veislynai – tikslingai grynaveislius galvijus auginantys ūkiai, atitinkantys savanoriškai prisiimtus reikalavimus veisimui, produktyvumui ir skaidrumui.

Reikalavimai veislynui

Angus galvijų veislynu pripažįstamos vieno ar kelių bendradarbiaujančių žemės ūkio subjektų galvijų bandos, kuriose:

1.1. kartu yra ne mažiau kaip 30 Angus karvių;

1.2. karvės ir jų prieauglis suženklintas, o galvijų produktyvumo kontrolė vykdoma nemažiau kaip:

- gimimo svoris;
- privalomi 210/365/500 svėrimai;
- privalomas kojų vertinimas (čiurnos, nagos, užpakalinių kojų linkis ir kampas);
- privalomas romumo vertinimas atjunkymo metu.

1.3. veislyne turi būti 70 proc. karvių, įrašytų į atitinkamos veislės kilmės knygos Pagrindinio skyriaus A poskyrį;

1.4. ne mažiau nei 70% veislyno palikuonių turi atitikti kilmės knygos Pagrindinio skyriaus A poskyrio reikalavimus (žiūrimi reikalavimai, atitinkantys pagal galvijo amžių);

1.5. kergimui naudojami tik buliai įrašyti į Pagrindinio skyriaus A poskyrį, arba sėklinama;

1.6. Vykdoma sveikatingumo kontrolė, ūkis skelbia metinę sveikatingumo ataskaitą.

Veislynas įsipareigoja

1.7. Pagal galimybes dalyvauti parodose.

Veislynas sutinka, kad

1.8. Kartą metuose atliekamas Veislyno auditas. Audite dalyvauja Veislyno savininkas arba veislyno atstovas, Eksterjero Vertintojas, Asociacijos atstovas. Veislyno savininkai organizuodami veiklą atsižvelgia į audito metu nustatytus trūkumus ir neatitikimus;

1.9. Veislyne gali būti atliekamas neplaninis kontrolinis svėrimas, inicijuotas Asociacijos. Veislyno savininkas ar atsakingas asmuo turi sudaryti sąlygas Asociacijos paskirtiems asmenims atlikti galvijų svėrimo veiksmus.